

"כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר..." (טו', לא')

מובא בסנהדרין שכך נאמר על מי שמאמין בכל התורה כולה, חוץ מדבר אחד של חכמים, כגון קל וחומר או סברא מסוימת. שזה נקרא אפיקורוס, ואין לו חלק לעולם הבא. וידוע שהקב"ה מקפיד על כבוד תלמידי החכמים במאוד מאוד, ולכן כל דבר שחכמים אומרים לנו - אנחנו צריכים לקבל זאת, גם אם השכל שלנו לא מבין. ואפילו יגידו לנו על ימין שהוא שמאל, אנו חייבים לקבל ולהאמין.

ובגמרא מובא שרב מתנה אמר לכל בני עירו שאין לשים את המצות לפסח 'אלא במים שלנו'. וכשהגיע לביתו ראה את כל אנשי העיר עומדים מול פתח הבית עם דליים. שאל אותם על מה ולמה, והם ענו כי הרב בעצמו אמר שיש ללוש את המצות רק במים של הרב. אמר להם שלא זו הייתה כוונתו אלא למים שלנו, לשון לינה, כך שישאבו לפני השקיעה וילינו המים.

עד כאן המעשה, שאפשר ללמוד ממנו איזו אמונת חכמים הייתה להם. ואף אחד לא התנגד לומר "וכי יש במים של הרב יותר מהמים שלנו?". ומעשה נוסף שהיה עם רב גדול (הרב להמן), שהיה צריך לנסוע בדחיפות ברכבת, במטרה להיפגש עם המלך כדי לבטל גזרה מעל בני ישראל. כשהגיע לרציף ניגש אליו אחד האנשים שהכירו, ואמר לו 'שלום עליכם, כבוד הרב. יש לי שאלה של פיקוח נפש. אבל לפני השאלה רציתי להגיד שאני זוכר את הדרשה של הרב מלפני שנה, בעניין פותח את ידיך' וכך.

בינתיים הרכבת הגיעה, נפתחו הדלתות, והרב רמוז לאיש בעדינות יתרה שיזדרז וישאל את שאלת הפיקוח נפש שלו, כי אין זמן. אבל האיש, משום מה, המשיך לחזור על דרשת הרב מהשנה שעברה. והרב רואה כיצד דלתות הרכבת נסגרות לאט לאט, וביקש שוב בעדינות שהאיש ישאל את שאלתו, כי הזמן יקר מאוד. ואז כל הדלתות כבר נסגרו, והרכב צפרא לקראת תחילת הנסיעה. אמר האיש לרב: 'שאלתי היא כזו: אשתי ילדה בן במזל טוב, והלידה הייתה בלי בעיות, ברוך ה'. הילד בריא ושלם, אלא שמחר הברית, ועדיין אין לי שם לרך הנולד. רציתי להתייעץ עם כבוד הרב לגבי השם'.

הרב הציע שמות שונים - אברהם, יצחק, משה, דוד ופנחס - ורץ לכיוון הרכבת. אלא שהוא פספס את הרכבת, שיצאה לדרכה. הרב, שראה כך, לא ידע מה לעשות, כי בוודאי המלך יתרגז על איחורו הצפוי, מה גם שהשאלה של פיקוח הנפש - לכאורה אין בה שום פיקוח נפש. אמר הרב בלבו שימתין לרכבת הבאה שתצא בעוד שעתים, והוא כבר יסביר למלך שהיו עיכובים. בינתיים ישב ולמד, וכעבור חצי שעה הודיעו ברמקול שכל הנסיעות הבאות מבוטלות, וכולם מתבקשים לילך הביתה. ניגש הרב למודעין ושאל מדוע לא יהיו היום נסיעות. אמרו לו 'קיבלנו ידיעה מרה, שהרכבת שיצאה לפני חצי שעה נקלעה לתאונה מחרידה, והתנגשה חזיתית ברכבת שבאה ממול, ויש המון הרוגים ופצועים במצב קשה'.

כששמע זאת הרב כמעט והתעלף, מאחר והבין כי פסע היה בינו לבין המוות. רצה להודות לאיש ששאל אותו את השאלה, ובירר היכן באזור תתקיים ברית. הלך למקום הברית, ואחר המילה שאל המוהל את אבי הבן מה שמו בישראל, וענה הלה 'אברהם יצחק משה דוד ופנחס'. אחרי הברית ניגש אליו הרב להודות לו, ואמר 'תדע לך שצדקת - זו הייתה שאלה של פיקוח נפש. אבל לא בשבילך אלא בשבילי'.

אהבת ישראל

שנאת הרשע ולא הרשע

דעת ה"חזון איש" ב"ורה דעה (סימן ב ס"ק כח), שבזמן הזה, שאין מי שיודע להוכיח כראוי, גם אדם שעובר עבירות בפרהסייה, לא יצא מגדר עמיתך, ומצנה לאהב אותו. כשלוך דור בית שני היה, לפי דעת הנצי"ב, מה שדנו את האחרים לאפיקורסים בשקול דעת בלתי נכון. וכך כתב בהקדמת ספרו "העמק דבר":

נתבאר בשירת האזינו על הפסוק "הצור תמים פעלו כי כל דבריו משפט צדיק וישר הוא", דשבח "ישר" נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחרבן בית שני, שהיה דור עקש ופתלתול, ופרשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן, מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורוס, ובאו על ידי זה לשפכות דמים בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית, ועל זה היה צדוק הדיון. הקדוש ברוך הוא ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באפן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם לא בעקמימות, אף על גב שהוא לשם שמים, שהוא גורם חרבן הבריא והריסות ישוב הארץ. עד כאן לשונו.

דעת ה"חזון איש" ב"ורה דעה (סימן ב ס"ק כח), שבזמן הזה, שאין מי שיודע להוכיח כראוי, גם אדם שעובר עבירות בפרהסייה, לא יצא מגדר עמיתך, ומצנה לאהב אותו. כשלוך דור בית שני היה, לפי דעת הנצי"ב, מה שדנו את האחרים לאפיקורסים בשקול דעת בלתי נכון. וכך כתב בהקדמת ספרו "העמק דבר":

נתבאר בשירת האזינו על הפסוק "הצור תמים פעלו כי כל דבריו משפט צדיק וישר הוא", דשבח "ישר" נאמר להצדיק דין הקדוש ברוך הוא בחרבן בית שני, שהיה דור עקש ופתלתול, ופרשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן, מפני שנאת חנם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורוס, ובאו על ידי זה לשפכות דמים בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית, ועל זה היה צדוק הדיון. הקדוש ברוך הוא ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באפן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם לא בעקמימות, אף על גב שהוא לשם שמים, שהוא גורם חרבן הבריא והריסות ישוב הארץ. עד כאן לשונו. (הרב יעקב ישראל לוגאסי)

אמונה - חלק ב'

ב. על ידי חנפה בא לידי כפירה. (ספר המידות)

הבאת עדות - המשך

ופסק מרן השלחן ערוך (סימן רסז סעיף ו): בראשונה, כל מי שאבד לו אבידה ובא ונתן סימנים, מחזירים אותה לו, אלא אם כן הוחזק רמאי. משרבו הרמאים, התקינו בית דין שיהיו אומרים לו: הבא עדים שאין אתה רמאי, וטול. וכתב הרמ"א בהגה, שיש אומרים שאם נתן סימן מובהק, מחזירים לו את האבידה אפילו בזמן הזה, ואין צריך להביא עדים שאינו רמאי. ע"כ. ועיין בשו"ת מהריט"ץ החדשות (סימן קא ד"ה אמנם לע"ד).

וממה שסתם מרן שאין משיבים אבידה שלא בעדים, הכי נקטינן, ולכן אין להשיב אבידה למי שנותן סימנים אפילו שהסימנים מובהקים, אלא אם כן יביא עדים שיעידו עליו שהוא אדם נאמן, כמבואר בבית יוסף (שם). וכן עיקר לדין הספרדים. וכן כתב בשו"ת עשה חיל (חלק ב סימן כו), והעיר שם על דברי הבן איש חי (פ' כי תבוא אות ג) שמשמע מדבריו שפסק כהרמ"א. ע"ש.

וטעם הדבר שלא מחזירים אבידה לאדם המוחזק לרמאי אף על פי שנותן סימנים מובהקים, פירש רש"י (שם ד"ה חיישין), שיש לחוש שמא אותו רמאי שמע את זה שאבד לו החפץ, מתאונן בין שכיניו שאבד לו חפץ פלוני, והרמאי יודע את סימני החפץ, וכשישמע את המוצא מכריז על החפץ, יקום ויתן סימנים, ויקח את החפץ. ולכן צריך עדים שיעידו על נאמנותו.

(7). כתבו המאירת עינים (שם אות י) והשפתי כהן (שם ס"ק ב), שצורבא מרבנן מסתמא אינו רמאי, ועל כן אינו צריך להביא עדים שיעידו על נאמנותו. ע"ש.

ומסתבר שגם לאדם שמוחזק לירא שמים, מחזירים אבידה ללא עדים אף שאינו תלמיד חכם, דהנה מבואר בשלחן ערוך (שם) שצריך להביא עדים שאינו רמאי, אבל לא צריך להביא ראיה שהוא תלמיד חכם. ואם כן, כל אדם שידוע לנו שהוא בחזקת כשר ואינו רמאי, לא מצריכים אותו להביא עדים על כך. וכן מוכח בספר ערוך השלחן (סימן רסב אות כה). ע"ש. וכן כתב בספר אבידה ומציאה (עמוד לט), שגם מי ששומר תורה ומצוות והולך בדרכים ישרות ויש לו דרך ארץ, מסתמא אינו רמאי וסומכים על הסימנים שנותן. ועיין בשו"ת דברי חכמים (עמוד רלד). (הרב אברהם ישראל)

משהו לנשמה

אל תפול בפח

מעשה היה ביהודי שהתהלך בעיר זרה פנה אליו בחור אחד וביקש ממנו סיגריה נתן לו היהודי סיגריה ושאל אותו היהודי תגיד לי אתה מכיר אולי יש פה מקום לבלות אמר לו הבחור כמובן אתה הבאת לי סיגריה אני אקח אותך למקום בלוי.

הכניס אותו למסעדה והזמין לו משקאות אוכל השתכרו ויצאו שיכורים מבילוי. אמר לו היהודי תשמע היה שיגעון אמר לו הבחור תראה אני אגלה לך סוד בגלל שאתה בחור שאני חושב שאני יכול לסמוך עליו אגלה לך סוד. יש לי אוצר ואני צריך עזרה של עוד אדם ואין לי על מי לסמוך בגלל שאתה סחבק אני מוכן להתחלק איתך בשלל חצי חצי רק תעזור לי להוציא אותו. האוצר מוחבא באיזה מקום, אוצר שישדר אותך לכל החיים. שאל היהודי מה קרה שאתה כל כך סומך עלי ועוד רוצה לחלק איתי את האוצר?

אמר לו הבחור אתה לא רוצה להתראות אמר לו היהודי לא לא חכה חכה אני אבוא אמר חברו. לקח אותו לאיזה מיזבלה ואמר לו: "הנה פה" אומר לו היהודי מה פה? ענה לו פה במזבלה תקפוץ. אמר לו היהודי זה ביצה של זבל אני לא קופץ אמר לו הבחור: אז תהיה מסריח לרגע אבל אחר כך תהיה עשיר לכל החיים, תתפשט ותקפוץ אמר היהודי תקפוץ אתה ראשון אחר כך אני אמר לו הבחור אני לא מאמין לך. היהודי התפשט וקפץ והבחור לקח לו את החליפה ובגדיו היפים והמהודרים וארנקו ואמר לו להתראות... אמר לו היהודי מה אתה עושה למה אתה לא קופץ? ענה לו הבחור תגיד אתה טיפש אתה חושב אם היה אוצר היתי קורא למישהו אני אביא אותו לבד ואם כבר הייתי קורא למישהו זה בטח לא לך, אלא למישהו ממשפחתי כל זה עשיתי כדי לגזול לך הארנק ואת החליפה היקרה. אמר היהודי איזה טיפש הייתי איזה פתי איך האמנתי והוא טבוע חזק בביצה של זבל ולא יכול לצעוד, ע"כ משל.

הנמשל כך גם יצר הרע מגרה אותך נותן לך רעיונות מפתות ושקריות עד שאתה מתפתה חוטא ולבסוף אתה מוצא את עצמך עמוק עמוק בבוץ בין תאוות העולם הזה שאינך יכול לקום מהביצה מרוב הטומאה.

והגאון רבי יוסף חיים מבבל זכותו יגן עלינו אמן, שכתב על זה משל נפלא בעשיר אחד שיצא לעיר רכוב על סוסו, והנה בדרך עצר אותו איזה עני פיסח ובקש לעלות עמו עד לשערי העיר. אותו עשיר היה רחמן וטוב לב והסכים להעלותו ולהרכיבו על הסוס, משום שאינו מפסיד כלום. אולם העני ביקש מהעשיר לשבת ליד המושכות, מכיון שהוא מפחד שמא יפול וגם לזה הסכים בעל הסוס, ונתן לו המושכות, והנה כשהגיעו לשערי העיר, אמר אותו עני פיסח לבעל הסוס, שירד בבקשה מהסוס, כיון שהגיעו כבר לשערי העיר, נבהל בעל הסוס ואמר לאותו עניי הרי אני הוא שעשיתי לך טובה ועליך לרדת", מיד התחיל אותו עני צועק בטענה שעלה זה האדם כדי לשדוד אותך, ובאו כמה אנשים ונתנו מכות נאמנות לאותו עשיר בעל הסוס, והטיחו כלפיו דברים קשים, כיצד אינו מתבייש לשדוד עני וגלמוד, ואילו הוא הצטדק שהסוס שלו, אך בודאי שלא האמינו לו, והציעו לשניהם לגשת למשפט אצל דיני העיר.

הלכו שניהם לבית הדין ושטחו את טענותיהם לפני הדיינים, והנה כשמעו הדיינים את הטענות, אמרו לבעל הסוס: "אכן נראים דברך צודקים, אך מה נעשה ואין לדיין אלא מה שענינו רואות, וכיון שמסרת בידיו את המושכות, לא נותר לנו אלא לפסוק לטובתו". עד כאן המשל.

הנמשל מובן הוא, אדם בעולם הזה נותן את ה"מושכות" בידיו של יצר הרע, אך כשמגיע למשפט בבית דין של מעלה, מצטדק הוא בטענות הבל, וכיון שנתן בידי יצר הרע להובילו, שוב לא יועילו לו טענותיו (כותנת פסים).